

**ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ
БОСНІЇ І ГЕРЦЕГОВИНИ
В КОНТЕКСТІ ЇЇ ІСТОРИЧНОГО МИНУЛОГО**

Власюк Ігор Миколайович,
к. і. н., доцент
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

Анотація: проаналізовано проблеми суспільно-політичного розвитку сучасної Боснії і Герцеговини в контексті її історичного минулого. Поділ на три етнічні групи релігійна строкатість протягом століть впливали на боснійське суспільство.

Ключові слова: Боснія і Герцеговина; історична пам'ять; громадянська війна; серби; хорвати; босняки-мусульмани.

Суспільно-політичний розвиток Боснії і Герцеговини у XXI ст. показує наявність проблем, коріння яких слід шукати в її історичному минулому.

Метою дослідження є аналіз історичного минулого Боснії і Герцеговини, подій 1990-х рр., для розуміння сучасних політичних процесів у цій країні.

Відомо, що слов'янські племена, які колонізували Балканський півострів ще у VI-VII ст. н. е., часто ворогували між собою, що ускладнило процеси їхнього державотворення. Якщо проаналізувати становище боснійських земель доби середньовіччя, то важливо зазначити, що спроби створити власну державу пов'язані з утворенням Боснійської бановини у X ст., правлінням бана Куліна (XIII ст.) та короля Твртка I (XIV ст.). Завоювання боснійських земель османами у другій половині XV ст. було спричинено не лише зовнішнім чинником, а й феодальною роздробленістю, занепадом державності Боснії.

Необхідно також звернути особливу увагу на релігійне життя в історії

Боснії і Герцеговини. Для нього характерним було співіснування православної, римо-католицької церков, церкви богомилів, а також ісламу (особливо після захоплення цієї території османами). Це призвело до змін в етнічній самосвідомості населення цих земель.

У XIX – на початку XX ст. Боснія і Герцеговина переживала період національно-визвольної боротьби, однак влада османська була замінена на австро-угорську.

Перебування Боснії і Герцеговини у складі королівства Югославії та СФРЮ не принесло змін для формування суверенітету цієї республіки.

Процеси розпаду СФРЮ на початку 90-х рр. XX ст. надали шанс Боснії і Герцеговині створити власну державу, однак її розбудова виявилася складною та суперечливою, враховуючи проживання на її території різних етнічних та релігійних груп. Окремі зарубіжні дослідники вважають, що ця республіка не переживе розпад СФРЮ без ескалації насильства і задають питання, чи могла Боснія і Герцеговина уникнути війни, забезпечити мирний, стабільний перехід до незалежності через ідею міжнародного протекторату на цій території [9].

На нашу думку, на початку 1990-х рр. переважав конфліктний сценарій розвитку подій, який створював напругу та протистояння. Як зазначає Р. Дикань, перед війною 1992-1995 рр. існували діаметрально протилежні погляди трьох етнічних груп (сербів, хорватів, босняків-мусульман) щодо державного розвитку цієї республіки. Серби бачили її у складі оновленої Югославії. Сербі підтримувалися Союзною Республікою Югославія, хорвати - з боку Республіки Хорватія [1, с. 112].

Важливу роль у вирішенні боснійської кризи відіграли цивільні та військові засоби врегулювання її з боку ЄС. Було зроблено спробу примирити сторони конфлікту шляхом створення держави трьох народів [5, с. 98].

Невирішеною залишається проблема централізації країни, незважаючи на спроби самої влади та її міжнародних представників. Процеси євроінтеграції країни відбувалися досить складно, що було пов'язано з принциповими розбіжностями політичних сил сербів, хорватів та босняків. Лише у 2015 р.

набула чинності Угода про стабілізацію та асоціацію між Боснією і Герцеговиною та ЄС [7, с. 154-155]. Однак, на думку В.В. Забари, в Боснії і Герцеговині після проголошення незалежності Косова змінилася внутрішньополітична ситуація, оскільки такого ж статусу намагалися досягти серби, створивши окрему республіку [2, с. 43].

Можна погодитися з думкою П. Рудякова про те, сучасні політичні процеси гальмуються на Балканах, у т. ч. в Боснії і Герцеговині, невирішеним національним питанням у цих народів, тоді як в Європі переважає мультиетнічність [6, с. 269].

Боснія і Герцеговина вважалася епіцентром боротьби серед республік колишньої Югославії у 1990-х рр., найжорстокішого характеру війни, оскільки тут відбувалося зіткнення культур трьох народів, про які нам відомо з її історичного минулого. Дейтонські угоди 1995 р. започаткували в Боснії і Герцеговині конституційний устрій, в якому державна влада належить трьом етносам, при широких повноваженнях Високого представника ООН у вищих органах влади [3, с. 43, 46].

Війна 1992-1995 рр. повернула трагічні сторінки історичної пам'яті сербів, мусульман, коли вони звинувачували один одного у протистоянні у складі Османської імперії, геноциді періоду Другої світової війни та інших трагічних сторінках минулого [4, с. 113]. Це підігрівало і до того складні, напружені відносини між ними, провокувало на конфлікти та агресивні дії.

Події останніх років показують, що в Боснії і Герцеговині існує внутрішній конфлікт, пов'язаний з позиціями боснійських сербів, що загрожує політичній стабільності держави. На думку Д. Чабан, її політичний ландшафт поділений на відомі вже нам три етнополітичні блоки, між якими продовжується суперництво [8, с. 73].

Отже, ми можемо побачити зв'язок подій в Боснії і Герцеговині на сучасному етапі з її історичним минулим. Історична пам'ять суттєво впливає на вирішення конфліктів між трьома етнічними групами у цій державі, її політичну стабільність. Вона повертається у критичні моменти історії, які

переживає ця країна, і найбільше і ускладнює вирішення її сучасних наболілих проблем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дикань Р.С. Політичний розвиток Боснії та Герцеговини у 1990 – 1992 рр. напередодні громадянської війни. *Перспективні напрямки наукових досліджень, LXVII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. – м. Рівне, 31 травня 2021 року. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/%D0%A0%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B5_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf#page=109 (дата звернення: 10.04.2023)
2. Забара В. В. Політичні перетворення "післядейтонської" Боснії і Герцеговини (1996-2012 рр.): проблеми періодизації. *Історичний архів*. 2013. Вип. 10. С. 38-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ians_2013_10_7 (дата звернення: 10.04.2023).
3. Наумов А.С., Завгородня В. М. Інтернаціоналізація конституційного врядування на прикладі Дейтонських угод по Боснії і Герцеговині. *Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Суми, 21 квітня 2020 р.)* / редкол.: В.М. Власенко, С.І. Дегтярьов, В.М. Король та ін. Суми: СумДУ, 2020. С. 42-46.
4. Палій Г. Крах Югославії: від єдиної держави до національної фрагментації Західних Балкан. *Магістеріум*. Вип. 10. *Політичні студії* / редкол.: Рябов С. Г. (голова) та ін. ; Національний університет "Києво-Могилянська академія". Київ : Стилос, 2002. Вип. 10. С. 111-118.
5. Руда В. Європейський досвід урегулювання криз: на матеріалі конфлікту в Боснії і Герцеговині (1991-1995 рр.). *Схід*. 2010. № 2 (102). С. 97-102.
6. Рудяков П.М. Трансформаційні процеси у країнах Західних Балкан: здобутки і втрати. «Україна: контекст світових подій». *Аналітичні записки Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» (2017–*

2019 pp.). С. 266-271. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4813/1/Transformatsiini%20protsesy%20u%20krainakh.pdf> (дата звернення: 17.04.2023)

7. Сухушина О. В., Овчаренко О. І. Проблеми інтеграції країн Балканського субрегіону в ЄС в умовах глобалізації. Соціально-політичні процеси в Україні та світі у контексті глобалізаційних перетворень [Електронний ресурс]: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 23 квітня 2021 року) / укладачі: Чупрій Л. В., Мухін І. М. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. С. 154-155.

8. Чабан Д. Боснія та Герцеговина на порозі внутрішнього конфлікту. Scientific Collection «InterConf», (97): with the Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference «International Forum: Problems and Scientific Solutions» (February 6-8, 2022) at Melbourne, Australia. P. 68-74. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/issue/view/6-8.02.2022/716> (дата звернення: 18.04.2023)

9. Pajic Z. Bosna i Hercegovina: Raskrsnice drzavnosti. *Duh Bosne*, Vol. 1, № 4, 2006. URL: <http://www.spiritofbosnia.org/bs/volume-1-no-4-2006-october/bosnia-and-herzegovina-statehood-at-the-crossroads/> (дата звернення: 15.04.2023).